

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Clavdii Espencei Theologi Parisiensis De Evcharistia, Eivsque Adoratione, Libri Qvinque

Espence, Claude d'

Parisiis, 1573

Cap. X. Contra superiores, expositio exhortationis illius Ecclesiastica,
sursum corda.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30397

culis terreri consciētias, si vel panis in terrā cadat, vel ali-
quid simile accidat, superstitiosum esse dicētes, &c. Ab his
meritò Calvinus cōsensionē inter sese requirit, quòd hæc
alioqui horū respōsa apud reliquos nō futura essent au-
thentica. Sed quē inter tot frustilla frusti à reliquo semel
corpore dissentientis cōsensum expectare possis? Quem
porrò honorem Calvinus detulerit, aut deferre potuerit
cœnæ signis rerū veritate adeò vacuis, & ab ea tā procul
abiunctis & absentibus, quàm à cœlo cœnū distat, equidē
non video, vt verisimile sit quod hīc ei Vestphalus impin-
git, genicularionē eū in his mysteriis improbasse. Certē
nouī bonū alioqui & opulentū Luteriæ mercatorem, qui
mihi testatus est, magno se serio in hodiernis Galliæ no-
stræ deformatæ cœnis, si Deo placet, vetitū adgeniculari
Eucharistiā sumptarum, non paruisse. Erat enim ex eorū
numero, qui Calvinianas & Bezanas istas rerū à signis, vt
cœli à terra distantias, & id genus de Cœna loquēdi for-
mulas àbhorrebāt, sed quæ hīc sumebat, præsentia & a-
gnoscebat, & adorabat, Miræ huius veræq; præsentie mo-
dum, viā, sciētiā, rationem Christo ipsi, cuius dicere face-
re est, cum Cyrillo, Hesychio, Damasceno, &c. imò cum
Apostolis, qui quomodo nō quæsierūt, cedens & imputās
& capernaitis sic vestigandū, vt nunquā sint inuestigaturi
relinquens, vt scias de hoc non magis conuenire frustū
Zuinglianum seu Calvinianum, quàm Lutherauum.

*Contra superiores expositio exhortationis illius
Ecclesiastica, SVRSVM CORDA.*

C A P. X.

*P. Martyn
ad obiecta.*

40. 135. 175

I. Calvin.

*in institu-
tione, vbi
suprà.*

*Beza con-
fessio, cap.*

4. Arti. 46.

HIC finem erām facturū eorū quæ ab hac
adoratione àbhorruerunt, schismatū, tam
veterum quàm modernorum, nisi memi-
nissem recentioribus nihil contra eam ma-
gis in ore versari, ac recurrere, quàm illud
ex veteris Ecclesiæ præfatione, SVRSVM CORDA
mētes igitur his signis externis, velut scalis & vehiculis,
in cœlū tollendas, non elementis externis affigendas, &

Symbolis non hærendum. Audiamus ergo veteris huius moniti veteres testes & interpretes, & quam eis tale nihil, quale modernis istis, in mentē venerit. Primus S. Cyprianus, vel certè inter primos Dominicæ orationis, interpretes, de hoc sic concionatur, Quando stamus ad orationem, vigilare & incumbere debemus ad preces toto corde fundendas: Cogitatio omnis secularis & carnalis abscedat, nec quicquam tunc animus quàm id solum cogitet, quod precatur: Ideo & sacerdos ante orationē præfatione præmissa, parat fratrum mentes, dicendo *Sursum corda*. Ut dum respondet plebs, *Habemus ad Dominum*, admoneatur nihil aliud se quàm Dominum cogitare debere. Claudatur contra aduersarium, pectus, & soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei tempore orationis adire patiatur: obrepit enim frequens & penetrat, & subtiliter fallens, preces nostras à Deo auocat, vt aliud habeamus in corde, aliud in voce: cum intentione sincera Dominum debeat non vocis tantum, sonus, sed (&) animus & sensus orare. Quæ segnitia est alienari & capi ineptis cogitationibus & profanis, cum Dominum deprecaris, quasi sit aliud quod debeas magis cogitare, quàm quod cum Deo loquaris? Hic Cyprianus sursum quidem auocari animos exponit astantium non quidem à sacris præsentibus, quasi iis non adsit & præsens sit conuiuia Dominus, sed à curis terrestribus, & rebus mūdānis, ne iis distracti cogitationibus indulgeant, sed magis soluti & expediti attentius gratias agant. Nisi fortè & hic sermo, vel ob id ne non sit Cypriani, periclitabitur, quòd aliter quàm ij

*Serm. 6.
De consecr.
dist. 1. can.
Quādo autem.*

*Cypriani
sermo est de
oratione
Dominica.
Ad obiec.
171.
Epist. 47.
& 107.
Ad Valen-
tin. de grat.
& lib. arb.
cap. 13.*

- thæum Can. V. Hilarius, & citante Iac. Pamelio, Cassiodorus in diuinis institutionibus. Hæc obiter de Cypriani siue libro, siue sermone, siue epistola. Quod solenne sit aduersariis veterum nobis arma, eorum esse negando, eripere. Redeo ad Ecclesiasticæ admonitionis expositionem. Si per vrbes, ait ad Romanianum Augustinus, oppida, castella, vicos, agros, villas etiam priuatas, intantum apertè suaderetur & appetitur à terrenis auersio, & in vnū Deum verūque conuersio, vt quotidie per vniuersum orbem humanum genus vna penè voce respondent, sursum corda se habere ad Dominū, quid adhuc oscitamus crapulam hesternam, & à mortuis pecudibus diuina eloquia perscrutamur? Ad Probam, Anima in corruptibili corpore constituta, terrena quadā cogitatione cōstringitur, & tali onere quodammodo depressa curuatur, vt in imo multa, quàm in summo vnum facilius cōcupiscat & cogitet. Sed ideo venit Saluator, qui mulierè per xviii. annos curuam, quæ fortasse hoc significabat, verbo salutis erexit, vt anima Christiana nō frustra audiat, Sursum cor, Nec frustra respondeat se habere ad Dominum. Ad Iulianam de bono Viduitatis, Illud quod intèr sacra mysteria cor habere sursum iubemur, ipso adiuuante id valemus, quo iubente admonemur, &c. Super Psalteriū saepe, vt vbi, Luna, inquit, in allegoria significat Ecclesiā, vt ex parte spiritali lucentem, ex parte carnali obscurā, Et aliquādo pars prior in bonis operibus apparet hominibus, aliquando in conscientia lateret, Deo tantummodò nota, cum solo corpore apparet hominibus: sicut cōiungit cum oramus in corde, & quasi nihil agere videmur, dum non ad terram, sed sursum cor habere iubemur ad Dominū. Et, Iocunda animam meā, quia ad te leuaui eam, In terra erat, & ibi amaritudinem sentiebat, in hac ne cōtabelsceret, leuaui eam ad te, Iocūda eam apud te, solus tu es iocundiras, amaritudine plenus est mūdus. Certè rectè admonet mēbra sua, vt sursum corda habeāt. Audiāt ergo, & faciāt. Leuēt ad cœlū quod malè est in terra. Ibi enim non putrescit cor, si leuetur ad Deum. Frumentum si haberes in inferioribus, ne putresceret, leuares in superiora, frumento tuo quæris mutare locū, & cor permitis in
- De vera relig. cap. 3.*
- Epist. 156. Sap. 9.*
- Luc. 13.*
- Cap. 16.*
- Psal. 10. Luna Ecclesia.*
- Psal. 85.*
- Simile.*

terra putrescere? cor leua in cœlū. Vnde, inquis, possum?
 Quibus funib⁹, machinis, scalis opus est? Gradus effectus
 sunt, iter tuū voluntas est. Amando ascendis, negligēdo
 descendis: stans in terra, in cœlo es si Deum diligas. Non
 enim sic cor quomodò corpus leuatur: hoc vt leuetur, lo-
 cum mutat: illud vt eleuetur, voluntatem. Et, Credo quia *Psal. 93.*
 vnusquisq; Christianus, cūm audierit aliquē dicentē talia
 (verbū Domini) si bonus fidelis est, & bene credit Deo,
 & spes eius est in futuro seculo, non in hac terra, non in
 hac vita est, & nō frustra audit vt sursum cor habeat. Et,
 Quomodò luminaria in cœlo die ac nocte procedunt, *Simile.*
 peragūt itinera sua, cursus suos certos habent, nec deuiāt
 defuper stellæ in cœlo fixæ, agentes per tractus cœlestes
 quæ illis constituit & præstituit ipsorū creator: sic debent
 sancti, sed si in cœlo figantur corda eorum, si non frustra
 audiant & respondeant, Sursum se habere cor, si imiten-
 tur dicentē, Nostra cōuersatio in cœlis est. Qui ergo sur- *Phil. 3.*
 sum cor habet, ipsum cor ipseus luminare est. Et, Quomo- *Psal. 96.*
 dō in cœlis, sic in Apostolis, & prædicantibus Euangeliū
 sedet Deus. Et tu, si vis, cœlum eris. Si vis esse cœlū, purga
 de corde tuo terrā. Si terrenas cōcupiscentias non habue-
 ris, & non frustra respōderis sursum te habere cor, cœlū
 eris. Cœpisti sapere, iuxta Apostolū, & quærere quæ sur- *Col. 3.*
 sum sunt, vbi Christus est in dextera Dei sedens: nō quæ
 super terram, aut sub terra sunt, nōne factus es cœlum?
 Carnem portas, & corde iam tecum est, cœlum es, cōuer-
 satio enim tua in cœlis erit, &c. Psalmographus primò de *Psal. 148.*
 cœlis laudandum Deum dicit, postea de terra. Cœlestia
 tranquilla sunt & pacata, ibi semper gaudiū, nulla mors,
 ægritudo, molestia, semp̄ eum beati laudāt. Nos adhuc
 in imo sumus, sed cūm cogitamus quomodò illic laude-
 tur Deus, cor ibi habeamus, & non sine causa audimus,
 Sursum corda, Leuemus cor sursum, ne putrescat in ter- *Thren 3.*
 ra, quoniā placet nobis quicquid agūt Angeli, modò nos
 spe, postea re, sed cūm illuc venerimus. Et alibi cōcōna- *Serm. 44.*
 tur, radicem charitatis in cœlo plantari: Et obiicit, Si in *de Tēpore.*
 cordibus fideiū plantatur, utiq; fideles adhuc in mundo
 sunt: sed (respōdet) corda fidelium, cœlum sunt, quia in
 cœlos quotidiē eriguntur, dicēte sacerdote, Sursum cor-

- da, securi respōdent, Habemus ad Dominū. Et si fideliū cōuersatio in cœlis est, quia sincera charitas in eis est, radix charitatis in cœlo plātata est. Et rursus, Cū carnales, qui diuidi possunt, grauibus vitiorum cōpedibus premuntur in mūdo: spiritales diuersarū virtutum pēnis eleuantur in altū, & duabus velut alis, duobus scilicet p̄ceptis, diligendo Deū & proximū, eriguntur in cœlū, & cum Apostolo dicunt, Nostra cōuersatio in cœlis est. Et quoties sacerdos dixerit, Sursum corda, securi & fideliter dicunt se habere ad Deū, quod valde pauci & rari in Ecclesia fiducialiter & cū veritate dicere possunt. Et si quis recipit sermones ad fratres in eremo, Fidelium pastor, vita Christus: infideliū, mors diabolus. Si in inferno oues, & in cœlo sunt hęc, quid dicam: iam in cœlo sumus? in cœlo secundum fidē. Si enim non in cœlo, vbi sursum corda? vnde dicit Paulus, Nostra cōuersatio est in cœlis? Corpore habitemus in terra, corde habitemus in cœlo, cogitemus, thesaurizemus, nec inde descēdamus, &c. Quod audiuius dici, vt sursum cor habeamus, spe fit, vt de illa futura vita cogitemus, hęc sic agamus, vt illic semper viuamus. Ecce quāta Domini dignatio, qui fecit nos, ipse descendit ad nos, & iam in corpore suo leuauit nos. Caput nostrū ibi est, sequantur & mēbra. Ille in cœlo est, nos in terra, quasi lōgē sit à nobis. Charitatē interroga, nobiscū est, sicut Saulo dixit, Ecce hęc ego in cœlo sum, & persequeris me, seruos meos, & vt familiarius dicam, membra mea. Is sine terra descendit in terrā, & in cœlum leuauit terram, id est, carnē propter nos assumptā. Et contra Pelagianos, de peccatorum meritis & remissione, Vel in superbiā maximē, propter quā in vitiis humiliamur, nos & vigilanter conemur, & Deū ardentē deprecemur, simul intelligentes, quod sic & conamur, & deprecamur dono eius habere, vt in omnibus non ad nos respicientes, sed sursum cor habentes, gratias agamus Domino Deo nostro, & in eo gloriemur. Et de bono perseueratiæ, Quod in sacramētis fideliū dicitur, vt sursum corda habeamus, munus est Domini, de quo eidē gratias agere à sacerdote, post hanc vocē, quibus hoc dicitur, admonentur, & dignum & iustū esse respondent. Cū enim non sit in po-
- Phil. 3.*
Serm. 54.
- Dilectionis*
duo p̄cepta, totidem
ala.
Phil. 3.
Serm. 72.
- Phil. 3.*
Serm. 74.
- Act. 9.*
- Lib. 2. cap.*
19.
- Cap. 13.*

restate nostra cor nostrū, sed diuino subleuetur auxilio,
 vt ascendat, & quę sursum sunt, sapiat, vbi Christus est in *Col. 3.*
 dextera Dei sedens (quærat) non quæ super terram, cui
 de hac tanta re agendæ sunt gratiæ, nisi hoc facienti Do- *Cap. 35.*
 mino Deo nostro? De natura itē & gratia, Per hoc (pec-
 cata vtique inuicem dimittendo) quotidianum spiritale
 quodammodo incensum, quod ante Deum in altari cor-
 dis, quod sursum habere admonemur, infertur, &c. De- *Lib. 10.*
 nique in Ciuitate Dei, Cū ad illum (ait) sursum est, eius *cap. 4.*
 est altare cor nostrum, eius vnigenito cum sacerdote pla- *Ludovic.*
 camur. Ad quæ pauca verba Catholicus Scholiastes, *Vines.*
 hoc est quod in Missa iubemur facere, cū ad participa-
 tionem sacrorū, qui intersunt, præparantur. Admonemur
 cura omni & cogitatione inferiorum rerum abiecta, nos
 totos ad cogitationē, ad amorem Dei conuertere, illiq;
 vt simus toti, ceu alis quibusdā mentis elati. Ita enim pur-
 gatur animus, qui se sordibus extricat, præparatq; semet-
 ipsum dignum Deo templū. Et iuxta diuersam loci huius
 lectionē, vel vnigenito sacerdote, Filio sacrificium offe-
 rente, Patrem placamus: vel, Vnigenito eidē nos cum sa-
 cerdote agente sacra placemus, quin potius vtrunq; faci-
 mus, & placantes, & placētes. Hæc vnus omnia Augusti-
 nus, quę fideliter, & more meo, penē ad verbū retuli, non
 tantū quibus nos vel cōmunicantes, vel alioqui orātes, à
 curis huius mundi submouet, sed & quibus in cœlos, aut
 etiā super omnes cœlos, & ad Christū vsq; sursum eodē
 receptū, & paternæ dextræ assidentē euehit, adeoq; ho- *Euchari-*
 minē cœlū esse iubet. Est enim Eucharistia, diuina pror- *stia, cœlestis*
 sus, & cœlestis, aut etiā supercœlestis actio, panis super- *actio.*
 substantialis, diuinus, adeoq; ipse Deus ac Dominus no- *Panis su-*
 ster Iesus Christus. Sic enim panem nostrū Christū voca- *per substan-*
 mus, quia Christus, noster, qui corpus eius (hic) cōtingi- *tialis.*
 mus, panis est, qui Eucharistiā ad cibū salutis accipimus, *Cyprian.*
 &c. Est omnis item Christianorū, non ab omnium tan- *serm. 6.*
 tū materialū externorū amore cordis penitus elonga- *Damascen.*
 tio, sed mētis quoq; ad Deū ascensus sine subleuatio, qui *in Historia.*
 confedere fecit nos in cœlestibus in Christo. Quid tum? *Et de fide,*
 quasi verò nō omnia hæc inter sacra mysteria, & ante & *lib. 3. c. 24.*
 post cōmunionē, agnoscamus in doxologia Angelica, in *Eph. 2.*

Dominica. Apostolico symbolo, in oratione ante præfationem, in ipso etiam canone, & quidem post consecrationem. Et in collecta quadam Paschali oramus, ut inter mundanas varietates ibi nostra fixa sint corda, ubi vera sunt gaudia. Non tamen protinus diffidimus Christum nobis huius præsertim sacramenti beneficio adesse; ac nobiscum, ut promisit, ad seculi usque consummationem esse. Quod si Augustinus idem, quod isti prætendunt, ex hac Ecclesiæ inter sacra admonitione sensit, cur non iniecta toties eius mentione, vel id semel dixit, Christum videlicet ita in cœlis esse, ut non sit in mysteriis, Christi corpus & sanguinem ab eo cuius sunt dapes præcipuæ, cuius ille idem conuiuia est, ac etiam conuiuator, sacro conuiuio tam abesse quàm cœlum à solo aut etiam cœno? Id scilicet non est ausus, quod audax ille Zuinglius de illo scribere ausus est, virum ingenio præ aliis perspicaci & acuto non fuisse ausum veritatem disertè proloqui, quæ iam casum magna parte dederat, Vidisse omnino pium hominem, quid hoc sacramentum esset, & in quem usum institutum: verùm inualuerat opinio de corporea carne. En Zuinglius scripto & litera August. victus, ad eius mentè prouocat & spiritum, non sine tanti patris cõtumelia, quasi is aliter scripserit, aliter senserit, aut alia eius fides, alia fuerit confessio. De corporea igitur in iis sacris Christi carne, non opinio, Zuinglij, sed fides iam tũ obtinuerat, & semper ab Apostolis usque obtinuit. Eandem, nempe quæ in mortem pro nobis tradita & cruci affixa, suscitata & in cœlum recepta est, hinc adesse, sumi, manducari, adorari à rectè ac fideliter ea vescentibus. De quo audiamus alium patrem qui clarè ac audacter sic occasione exhortationis huius mentes nostras sursum ad Christum in cœlos submoueat, ut nec eas, nec ipsum quidè Christum ab his Ecclesiæ deorsum peregrinantis mysteriis semoueat: Qui infernè, ait, defossus est, quantò sursum attendit oculos, tantò ad solem propinquat. Excutiamus ergo puluerem, dirampamus superiacentem nobis nebulam, densa quidem & arcta est, nec permittit ut suspiciamus. Et quo, inquis, modo dirumpitur? Si ad nos atrahamus radios solis iustitiæ. Eleuatio, inquit, manuum

4. post Pascha.

Mat. 28.

De vera et falsa religione.

Aug. à Zuinglio timidi- tatis notatus.

Chryf. hom. 12. ad Hebraeos.

mearum sacrificium vespertinum. Cum manibus ergo mentem eleuemus. Scitis qui initiati estis, quid dicam. Forſan agnoſcitis quod dicitur, & intelligitis quid ſignificauerim. Eleuemus in altum mentem noſtram. Noui plures ſic penè pendent, vt terram non attingant, manus vltra meſuram extendentes, dolentes etiam quia non poſſunt in aërem ſuſpendi, & ita cum alacritate orare: ita & vos ſemper eſſe deſidero, vel ſapius, vel plerumque, vel in matutinis, vel in vespertinis. Dic enim mihi, extendere manus non poteſ? quantumuis extende voluntatem, ſi viſ ad cœlum vſque, ipſum verticem tangere, quin & in ſuperioribus, ſi voles, licebit incedere. Omni nanque penna leuior & ſublimior meus noſtra eſt. Cùm autem & à ſancto ſpiritu gratiam acceperit, papa, quantum velox & pernix efficitur! quomodo circuit! quomodo nō fertur deorſum, neq; in ſolum cuncta decidit! has nobis pennas præparemus, per has & pelagus peruolare, & huius vitæ fluctus poterimus euadere. Avium celeritatis montes, colles, maria, ſcopulos paruo temporis momento nullo impedimento tranſuolant. Talis eſt meus, cùm has pennas acceperit, à ſecularibus abſceſſerit, nihil eam apprehendere poterit, omnibus erit eminentior ignitis diaboli iaculis, &c. Et alibi: Cùm dæmonem ſenſim ad animam tuam paulatim incedentem, occupantem, præſentemque ſenſeris, refuge quamprimum ad Dominum, vt perfectio animi ardore ac ſtudio nullum ſibi Dæmon aditum apud te dari intelligat. Sic te deſidem, oſcitantem, otio marcentem & pigritia viderit, facile te vt diuerſorium deſertum ingredieret: Sin excitatum, attentum, ſtudioſum, paratum, cœlum petentem, ne reſpicere quidem audebit. Nihil enim tam eius aduerſus nos excuſiones arceat ac repellit, quam intentum erandi ac deprecandi ſtadium, Nec illa diaconi conſtantis & erecti exhortatio fruſtra ſancita eſt, vt animum preſſum, demuſſum, rerum humanarum cura fatigatum, reiecta omni ſollicitudine, erectum, leuatum, recreatum Deo immortalis repræſentaremus. Animum igitur iubemur erigere. Quo verbo, quomodo Paulus ad homines iacentes, & onere rerum aduerſarum occumbentes, ac pene

-Pſal. 140.
Thren. 3.

*Ale ſine
pœne Chri-
ſtiane.*

Simile.

*Homil. 4.
contra Aro-
mæos.*

*Diaconi
vox in ſa-
cris.*

Hebr. 12. perditos scribens, vitur ita, Languentes manus, & genua resoluta erigite, Num de manibus corporis & genibus scribit? Minimè. Non enim cum hominibus cursum pugilatūve exercentibus ibi disputat, sed cogitationum vires tentatione prostratas his verbis, suscitatur. Cogita quem proximè stas, quibuscum Deum inuocas, omnibus scilicet cœli virtutibus. Animaduerte quos habeas socios: satis hoc tibi sit ad sobrietatem, recordati te corpore & carne constantem cum incorporeis admitti, & omnium Deum commendare. Nemo ergo sacras illas & mysticas laudes Angelorū socius resolutio animo inear, rerūve vitæ humanæ consilia eo tempore volutet: sed omni terrena sorte animo pulsa, in cœlum se quisque totum transferat, vt pote qui propinquus folio gloriæ stet, cumque Seraphim volitet, atque ita laudem summo, optimo, gloriosissimo Deo referat. Idcirco bene illo tempore constare iubemur: bene autem constare nihil aliud est, nisi ita constare vt hominem conuenit, qui corā Deo immortalis stat, cum horrore vtique ac tremore, cum sobrio, disposito, studiosoque animo. Nam id quoque vocabulum ad animum pertinere sic docet Paulus, Sic stante in Domino charissimi, &c. Hac illud os verè aureum. Quid igitur, qui nos, & quidem quoad eius fieri potest, toros in cœlum & ad cœlestes virtutes subuehit, num etiam nobis in mensa Domini Dominum ipsum proponit & relinquit? Respondeat ille ipse Chrysostomus. Sic autem ad eos & in eos qui sanctorum communionem & cœtum relinquentes, sub horam mysticæ mensæ in vaniloquentiæ conuenticulis occupabantur, Quid facis homo? Num promisisti sacerdoti dicenti, Sursum corda, & respondisti, Habemus ad Dominum? Non erubescis & vereris ea hora mendax inueniri? Papæ mensa mysteriis instructa est, Agnus Dei pro te immolatur, sacerdos pro te augitur, ignis spiritualis ex sacra mensa refluit, Seraphim astant, incorporeæ virtutes pro te cum sacerdote intercedunt, ignis spiritualis è cœlo descendit, Sanguis in cratère in tuam purificationem ex immaculato latere haustrus est. Et non confunderis? non conscientia tua te

*Angeli in
sacris nobis-
cum orans.*

*Stare Et con-
stare.*

Eph. 6.

Phil. 4.

*Sermo in
Eucanias.*

*Agnus im-
molatur.*

*Angeli pro
nobis in sa-
cris orant.*

*Sanguis in
cratere, &
latere Do-
mini.*

*Hora heb-
domada*

iudicat, hanc quam ex tot hebdomadae horis unam sibi
 Deus segregavit, in opera secularia & ridicula conuen-
 ticula infumere? Quam post fiduciam ad mysteria accedes?
 Num vides panem, num vinum? num sicut reliqui cibi in
 secessum vadunt? Absit, ne sic cogites. Vt enim si cera igni
 adhibita illi assimilatur, nihil substantiae remanet, nihil
 superfluit: sic & hic puta mysteria corporis consumi sub-
 stantia. Propter quod & accedentes, ne putetis quod acci-
 piatis diuinum corpus ex homine, sed ex ipsius Sera-
 phim forcipe ignem, quem scilicet propheta vidit. Vos
 accipere reputate salutarem sanguinem, quasi est diuino
 & impolluto latere effluentem, & ita approximantes pu-
 ris labris accipite. Quocirca fratres oro vos, ne absumus
 ab ecclesiis, neque in aliis colloquiis occupemur. Stemus
 tremantes, & sic Deo caelesti utique regi, quasi qui terre-
 no assistunt, astemus, &c. Haec omnia Chrysostomus oc-
 casione adhortationis Ecclesiasticae, Christum, Christi-
 que quicquid est, ab his sacris non quidem semouens,
 aut absentans, sed clarissime sui similis, suoque more in
 his praesentem faciens. Quid ergo aduersarij ad hunc si-
 milesque sancti & discretissimi patris locos? ad tropos &
 hyperbolas suo scilicet more confugiunt, quibus exci-
 tentur animi nostri in caelum, ut ibi per fidem bibamus
 Christi sanguinem spiritualiter. Atqui in postremo Chry-
 sostomi loco ne caeli quidem nomen est, & in tam volu-
 minoso scriptore, Christi carnem in caelis edi, aut san-
 guinem bibi, legere non memini. Qui nimò in eius Li-
 urgia, non ita post haec verba. *Sursum corda, & cetera.*
 Gracis nobiscum communia, sic orat sacerdos, Atten-
 de Domine IESU CHRISTE Deus noster, de san-
 cto habitaculo tuo, & de throno gloriae regni tui, & ve-
 ni ad sanctificandum nos, qui in excelsis unam cum
 Patre sedes, & HIC nobiscum inuisibiliter ades,
 & cetera. His igitur solemnibus verbis voluit nos pri-
 mum quidem à negotiis aliis semouere, & totos rei di-
 uinae, non obiter ac velut aliud agentes, intentes, in-
 tentos esse. Vt non minus, si non multò magis va-
 leat in Christianorum sacris, quam in gentilium
 principum aut sacerdotum anguriis olim & sa-

CLXVIII.

*Cera ignis**Esa. 6.*

5.

*Simile.**Martyr**part. 4. pa.*

777.

*Hyperbola**Plutarc. in**Numa, &**Coriolano.*

- Hoc age.* sacrificiis illud præconium, H O C A G E. Quæ præconium clamantium vox quotquot rei intererant, conuertebat, præparabat, & animos ad rem iubebat adhibere, ne quibus aliis operibus interiectis, quæ plurima in rebus humanis vi quadam & necessitate fieri contingit, diuinus auerteretur cultus. Ad Chrysostrum redeo, qui superioribus verbis voluit quidem communicantes, aut alioqui communioni præsentem, sacris vt corpore sic animo vt intersint, admonere, non verò sic mentes à symbolis auocare, & fursù in cælos sic auferre, quod vult Martyr & Martyriani, vt Christi corpus & sanguis tã procul absint à sacramentis, quàm cæli à terris. Et quidem, quo tamen loco sic scribit. Ideo dicitur Sursum corda, vt ab illis rebus (vel potius signis) visibilibus animum subuehas ad res significatas inuisibiles, quæ tibi in sacramento offeruntur: hæcenus rectè, si sentiret & adderet, non eas in sacris offerri tantum, sed & exhiberi. Præsertim cum paulo ante priorem locum, & ad superiora Chrysostrum verba diceret panem & vinum, quatenus sacramenta sunt, non tantum significatiua corporis & sanguinis Christi, sed etiam exhibitiva, & verissimè, ait, loquimur, Vt enim illa significant, sic etiam exhibent, & offerunt spiritui nostro Christi corpus. Quis hunc non putaret hic vt signorum, ita rerum agnoscere præsentiam? adeo de ratione sacramentorum est nouæ legis, vt exhibeant quod figurant: adesse autem quæ exhibentur. Vnde illa in Latinis autoribus, horum, librum, pupillum, reum, seruum, rationes & spectacula exhibere, pro personaliter repræsentare, & proinde tam hinc esse res præsentem quàm signa,
- Ubi supra, Et part. 2. regula. 8.* vtrisque enim constare sacramenta. Cauillatur ergo & fugitat hoc alibi vocabulum, sic contra Antagonistam suum, Commodè ad tuum illud Exhiberi, redi, videlicet corpus Christi crucifixum (vel potius crucifigendum) exhibuisse se discipulis in Cœna sub accidentibus panis & vini. Ego verò illam exhibitionem, quæcunque sit, missam facio, &c. Pergit martyr, & quibus Chrysostrum veram hinc corporis & sanguinis Domini præsentiam
- Pag. 775.* populum docet, hyperbolas vocat, atque tropos rei fidè atque veritatem superantes, Nec verè aut sanguinem ex mensa
- Sacramenta exhibitiva.*
- Exhibere.*
- Obiect. 113.*
- Pag. 778.*
- Hyperbola.*

mensa reflueret, sic enim esset insignis ministrorum negligentia: nec liquorem illum quem bibimus in sacra mensa, propriè ex Domini latere hauriri, sic enim sacrificium nostrum non esset incruentum. Hæc acutissimus ille subtilisque doctor Martyr, tam crassa cartis illiuens, ut nec ipsa crassities crassiora somniare possit. Sic autem habet Latinis Chrysostomus (quando deest græcus) Ignis spiritualis ex sacra mensa refluit. Et, repute salutarem sanguinem, *quasi è diuino & impolluto latere effluentem*. Quorum priore loco, ut cum Martyre, Sanguis, legatur, non, ignis, quis non videt idem eodemque sensu, quod ab Augustino, Propter, &c. dictum, Domini sanguinem de sacro calice, non in corda modò (ut ille perpetuò vult) sed in ora quoque fidelium fundi? ubi hinc sacerdotalis negligentia periculum, vel somnium? In posteriore autem loco, In calice ex latere Christi hauriri vel effluere extra venas, non magis est sententia nostra quàm Chrysostomi litera, ut in quâ vocula græca respondens latinè *Q V A S I*, vel imaginem innuat, vel similitudinem (si grammaticari libet) Sic enarrans illud, de latere Domini lanceâ, aperto exiit sanguis & aqua. Hinc (ait) mysteria ortum habent, ut quoties ad admirandum calicem communionis sanguinis Christi accedis, tanquam ab ipso latere hauriens, accedas: Siue, ita affectus sis, quasi ex ipso Christi latere bibas, hoc uimirum sanguinis ex calice hausta: *Quo* & ubi paulò antè Prosper exposuit, eiusdem sanguinis ex latere Christi effusionem designari, & idem illud os verè aureum, ad id, Calix benedictionis nonne communicatio sanguinis Christi est? Horum, ait, verborum huiusmodi est sententia, *Quod est in calice, id est, quod à latere fluxit, & illius participes sumus*. Et ad Neophytos Augustinus, hoc accipite in calice, quod manauit de Christi latere. Ne putemus eo posteriores Latinos Valafriadum, Paschasium, Iuonem, & in Concilio Romano sub Gregorio VII. antiberengarianos, &c. aut Græcos recentiores Samonam, Cabasilam, &c. sic demum cœpisse loqui, Sicut ergo minimè sentimus in sacris nostris Domini sanguinem in calicem ex eius latere extra venas, quod inuidiosè Mar-

De cōf. dist.
2. ca. Dum
frangitur.

Vall. lib. 2.
cap. 36.
Ioan. 20.
Homi. 84.

1. Cor. 10.
Homi. 74.

*Sacrificium
inruentum,
Et cruentum.*

Luc. 22.

1. Cor. 11.

*Cruor
Sanguis.*

*Mors sacri-
ficium cruen-
tum.*

*De cōs. dist.
2. ca. Neces-
saria.*

*Tertul. de
resurrectio-
ne.*

*Iren. lib. 4.
c. 34. Et l. 5.*

Cyrl. in

*Ioan. 6. lib.
4. cap. 14.*

Sanguis.

tyr obiicit, fundi, & inde hauriri, sic illum ipsum verum eiusdem sanguinem in cruce ex latere totoque eius corpore semel effusum, in sacris inesse calicibus, ob id eius portatoribus ab Optato dictis, & inde in ora fidelium stillari, fluere, fundi, hauriri, non est in Chrysofomo hyperbolicum, sed in Ecclesia catholicum. Sed ne sic quidem, ait Martyr, sacrificium nostrum erit inruentum, cruenta enim sunt, quæ cruore asperguntur, vel cruorem secum coniunctum habent. Vulgo dici solet, neminem peius vel intelligere vel interpretari, quàm eum qui vel intelligere nolit, vel se non intelligere fingit. Eucharistiam igitur sacrificium inruentum cum Orthodoxis patribus Græcis atque Latinis dicimus, collatam Christi in cruce sacrificio, cuius illa recordatio est, annunciatio, memoria representatio. Et hîc rursus grammaticari cogimur, Cruorem Latini sanguinem vocant qui ex vulnere spargitur, vnde cruentum cadauer, cædes cruenta, dapes cruentæ, Mars cruentus, mors cruenta, morsus cruentus, &c. Mortem igitur Domini propter sanguinis ex corpore toto in cruce effusionem, sacrificium verè atque propriè esse cruentum, At Eucharistiam Symbolum Ephesinum, reliquique antè & postea patres sacrificium inruentum, inruentam hostiam, seruitutem, & oblationem vocant, quòd in eius mysterio nihil tale fiat, quale quondam & semel in cruce, cruoris extra domini latus, venas, corpusque totum profusio, cuius tamen ipsissimi sanguinis olim iam fusi sumus & fiamus verè in hoc sacro participes, nec vi tantum aut effectum, sed reipsa atque substantia, Neque enim salutem atque immortalitatem præsci catholici hoc etiam argumento contra peræquè veteres hæreticos eam negantes, euicerunt, quòd corpora nostra Domini sanguine in Eucharistia nutriantur, augeantur, & alantur in vitam æternam, quòd alioqui calix Eucharistiæ communicatio sanguinis eius non esset, Sanguis enim non est, nisi à venis, & carnibus, & à reliqua quæ est secundum hominem, substantia, quæ verè factum Verbum Dei, sanguine suo nos redemit, & cætera. Non est igitur Eucharistia sine Domini sanguine illo ipso

qui ex patientis & morientis corpore, & mortui exiit latere, non autem qui quotidie in sacris nostris ex eodem Domini corpore, venis, latere exiliat, vt & hac de causa dicatur incruenta, cruentæ presertim veterum Iudæorum & gentilium sacrificiorum laniens comparata. Quod reliquum est in Chrysofomo de Seraphim, & cætera. Scimus verbi, vt sacramentorum, ministros homines esse, non angelos. Et Paulus tamen gratulatur se ab auditoribus suis exceptum vt Dei Angelum, vt Christum etiam Iesum. Verbum item suum ab eis acceptum, non vt verbum hominum, sed (sicut verè est) Dei verbum. Sic os illud verè aureum nos hortatur ad Eucharistiam accedere, quasi nobis manu non humana, sed angelica, imò diuina, Christi nimirum ipsius, porrigendam, quando hæc cum illa quam ipse discipulis ministravit, eadem est, & nihil habet minus, Et hoc enim corpus idem illud est, & cætera. Hæc ad Martyrem Chrysofomi parum candidum interpretem, nobis autem hîc iniquissimum, & quotquot cum eo ex occasione monitionis Ecclesiasticæ, præter & contra mentem tum aliorum veterum, tum Chrysofomi vel maximè, sic animos Christi fidelium ad cælos subuehunt, vt Christum ipsum, qua hominem, à Cœna summovent. Multò minus id senserunt posteriores diuini officij interpretes. Inter quos Amalarius Treuirensis Episcopus, post citatum vbi antè, Cyprianum, Præfens, ait, præparationis (siue præfationis) officium tempus illud nobis ad memoriam reducit, quando Christus in Cœna ascendit in cœnaculum magnum stratum, Ibi multa cum discipulis locutus, & Patrem pro eis precatus, tum alia, tum illud vt in cœlum transiret, dicens, Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi mecum sint, & videant claritatem meam quam dedisti mihi. Iuxta hunc sensum, altare est mensa Domini, in qua conuiuabatur cum suis, Sacerdos cum suis auditoribus ascendit in cœnaculum, quando dicit, Sursum corda, auditores respōdent, Habemus ad Dominū. Quod precatus est pro se in præfatione, vt cor suū alienum esset à vinculis mundanis, hoc nunc monet auditores suos, vt pro tanto dono gratias agant Deo, &c.

Sacramentorum ministri hominis, nō Angeli.
Gal. 4.
1. Thess. 2.
Hom. 2. in
2. Timoth.

Cap. 19. et
21.

Ioan. 17.
Altare, mensa
sua Domini.

Atqui scriptor hic floruit sub Ludouico Pio Imp. iam
 tum receptissima Christi corporis & sanguinis in myste-
 riis tum praesentia, tum etiam adoratione. Et qui scripsit
Gabr. Biel. lectio. 17. super Canonem hoc quidem seculo, nondum tamen au-
Eleuatio dito schismate, sic exponit, Sacerdos populum in com-
quadruplex munionem charitatis ad altiora proficisci volens, expresse
 hortatur, dicens, Sursum corda, supple, leuate. Sursum
 autem intellectu veritatis, affectu charitatis, virtute con-
 uersationis, rectitudine intentionis. De prima superna
Psal. 65. eleuatione dicitur, Accedat homo ad cor altum, & exal-
Intellectus. tabitur Deus. Ad cor altum huc intellectu veritatis acce-
 dit, qui nihil in sacramento carnale cogitat: sed omnia
 alta esse intelligit. Vt Christum in hoc cibo sumptum
 non dentibus discerpi, non sacerdotis diuisione diuidi,
 sumptione, non vt pereat, digeri, sed manentem integrum
 sumptum, nos sibi incorporare, in altare descendentem
 in dextera Patris manere, vt nos sibi incorporatos ad
Col. 3. eandem exalter, &c. De secunda Apostolus, *Quæ sur-*
Charitas. sum sunt, sapite, non quæ super terram. Sapimus enim
 & quærimus cœlestia per feruidam charitatis exaltationem,
 quod in sacramento perficitur, quando nimiam
 Domini dilectionem pensantes, aduertimus quod se no-
 bis in Cœnam dat, quò nos sibi incorporet, & sic ad alta
 domus Patris, vbi omnes aeternæ vitæ abundant panibus,
 nos eleuando perducatur. De tertia dicit idem, No-
Phil. 3. stra conuersatio in cœlis est, Vnde & Saluatorem ad nos
Conuersatio in sacramento expectamus, qui incorporando nos sibi
 reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum cor-
 pori claritatis suæ. De quarta dicitur, Ad Deum stillat
Iob. 16. oculus meus. Alta inquam, intentionis oculus, deuotione
Intentio. ac Dominicæ passionis memoria lacrymando stillat,
 & non nisi in altum dirigitur tendendo ad Deum, & per-
 gendo, & omnia soli attribuendo. Hanc etiam exhortationem
 facit conformiter ad ea ibidem verba, Terrane operias
 sanguinem meum, neque locum in te latendi clamor meus
 inueniat. Ideo terreno depressoque corde Christi sanguis
 non debet operiri, nec clamor quo ad Dei communionem
 vocamur, sub affectu latere terrestri, sed potius corde ad
 cœlum eleuato hæc omnia vene-

rari. Ad quam sacerdotis excitationem respondetur ex
 persona populi assistentis, *Habemus ad Dominum*: quia
 ad altius aliquid cor exaltari non potest, nec in aliquo
 tutius locari, ut altissima & spiritualia Dei dona perci-
 piat. Vnde leuenus corda nostra cum manibus ad Domi-
 num in cœlos. Totum enim cor in cœlestibus habitare
 debet, quod tam cœlestia & sublimia dona expectat,
 quod Angelicis laudibus voces carnis iungi desiderat, ne
 in id improperium incidat, Appropinquat ille ore suo,
 labiis me glorificat, cor autem longè à me est. Et recen-
 tior adhuc in Missæ Canonem exegetis, sed ex classicis
 & priscis scriptoribus collecta, sic colligit, *Quid est er-*
 go sursum habere corda, nisi ea quæ sursum sunt,
 quærere videlicet amando, sapere intelligendo? Et, Amor
 sanctus ad superna eleuat, & ad æterna inflammat. Obli-
 gata contra terreno amore anima, quasi viscum habet in
 pennis, volare non potest. A sordidissimis autem seculi
 affectibus mundata, tanquam pennis extentis, & dua-
 bus alis resolutis, totidem scilicet dilectionis Dei & pro-
 ximi præceptis, volat ad Dominum, ascendens volando,
 quia ascendit amando, ad illam scilicet supernam Hie-
 rusalem, matrem omnium nostrum, quæ in cœlis. Ab
 illa enim peregrinamur in hac vita, ad eius reditum su-
 spiramus, tandiu miseri & laborantes, donec ad eam re-
 deamus. Hunc cordis nostri ad Deum ascensum ex con-
 ualle plorationis Martyres intellexerunt, & inde ut co-
 gonarentur, ascenderunt. Quinetiam si propheta & pa-
 tres antiqui, antequam Dominus in carne venisset, mor-
 tuus surrexisset, & in cœlum ascendisset, suspirabant
 tamen ad eam ciuitatem, quantum nos oportet deside-
 rare quo nos ipse præcessit, & vnde nunquam recessit?
 Antiqui sacerdotes, qui non tam curabant de cultu ser-
 monis, quàm de salute & ædificatione plebis, propter i-
 dotas & rusticanos, non *Sursum*, sed vulgari sermone,
 Sursum corda dicere solebant, ut res tanta planius om-
 nium sensibus commendaretur. Hæc ille, quisquis fuit,
 & vndecunque colligit, cuius paucula postrema non sa-
 tis capio. Cum ergo moderni etiã Scholastici nos ex oc-
 casione breuis huius siue adhortationis, siue preculæ ad

*Thren. 3.**Esa. 29.**Parisiensis
anno 1548.**Ex seueria-
no.**Amor du-
plex.**Dilectionis
præcepta, a-
la.**Hebr. 12.**Psal. 83.**Act. 3.*

Miraculum cœlestia subducant, & iidem præsentissimã, vt ita loquar,
Eucharistia Christi in his sacris præsentiam fortiter asserant, an con-
maximum. tinuò nõ sibi scribunt, quasi Christo nihil opus sit in al-
Chryso. li. 3. taribus præsentem, vt ad quem in cœlis præsentem nos a-
de sacerdot. mandent? Absit sed potius cum patribus, adeoque cum
hesych. Len. omni retrò Ecclesia miraculũ hoc, quò Dominus simul
 22. Tho. in
officio. (quod aiunt) & semel cum Patre sursum sedet, eòq; tem-
 poris articulo nobis adest & præsens est. Hoc inquam,
 miraculum ab eo factorum maximum & adorant, & ei
 cedunt atque imputant.

Rustica, & Anabaptistica.

CAPVT XI.

 Eligua est fax rustica, & Anabaptista, om-
 nium errorum & hæreseon veterum ac re-
 centium quædam quasi sentina. Vtrãque sa-
 nè quid de tã Augusto, hoc est, huiusmodi
 sectis infauftis dissimilimo sacramento sen-
 serit, non magnopere curandum erat, nisi ccepto semel
 argumento respondendum esset, & finis tandem aliquis
 imponendus. Tumultuantes ergo rustici circiter annum
Petrus Gno Domini 1525. & se Iesum Christum confiteri excusantes,
dalius li. 3. & rescribentes, à principibus Germaniæ tam Catholicis,
 quàm iam tũ sectariis, qui & post Protestantes dicti sunt,
 in ipso procinctu, hoc inter alia responsum audierunt,
 Cùm vos ex deliberata nequitia, ac seductoria falsi Euã-
 gelij vestri doctrina multipliciter contra redemptorem
 nostrum Iesum Christum cædibus, incendiis, variisque
Venerabile in Deum impietatibus, presertim in venerabile sacramen-
Sacramētū. tum, & aliis blasphemis vos contaminetis; Nos, quibus
 à Deo gladius commissus est, hic congregati sumus ad
 vos puniendos, vt Dei blasphematores, &c. Bello igitur
Thomas confecto Thomas Muncerus an Montzerus nihil refert,
Muncerus. falsus eorum propheta, & præcipuus capitaneus, captus
 & quæstioni subiectus, initio confitetur sanctum & vene-
 rabile sacramentum, quod vocant *altaris*, externè non a-
Adoratio dorandum, nisi *Spiritu*: id verò vniuscuiusque voluntati
libera. liberum esse. Se id à meridie ægrotis porrexisse, & nocte